

REFORMA PARNIČNOG POSTUPKA U BOSNI I HERCEGOVINI

Dr Duško MEDIĆ*

1. Uvod

Parnični postupak je opšta, redovna i osnovna metoda zaštite ugroženih ili povrijeđenih subjektivnih građanskih prava, koju pruža državna pravosudna organizacija. Stoga se parnični postupak označava kao «redovni put pravne zaštite» u području građansko pravnih odnosa.¹

Sve do donošenja novih procesnih zakona koji normiraju parnični postupak iz 2003. godine, u Republici Srpskoj se primjenjivao bivši jugoslovenski Zakon o parničnom postupku iz 1977. godine sa naknadnim izmjenama i dopunama,² a u Federaciji Bosne i Hercegovine Zakon o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine,³ koji su imali veoma slične odredbe.⁴ Sudovi u svom radu do tada nisu bili dovoljno efikasni, što se odražavalo na sve sfere društvenog života, pa se ukazivala potreba revizije čitavog niza instituta. Bilo je neophodno da se uvažavaju prijedlozi i sugestije sudske prakse izraženi kao rezultat dugogodišnjih iskustava, a morala se uzeti u obzir i specifična situacija koja je u Bosni i Hercegovini nastala stupanjem na snagu Opšteg okvirnog sporazuma za mir i inkorporisanjem Evropske konvencije za zaštitu ljudskih prava i osnovnih

---

* Prof. dr Duško Medić, sudija Ustavnog suda Republike Srpske

¹ S.Triva, V.Belajec i M.Dika, Građansko parnično procesno pravo, Zagreb, 1986, str. 3.

² Zakon o parničnom postupku, Službeni list SFRJ br. 4/77, 36/77, 36/80, 69/82, 58/84, 74/87, 57/89, 20/90, 27/90, 35/91, Službeni glasnik RS br. 17/93, 14/94, 32/94.

³ Službene novine Federacije BiH br. 42/98 i 3/99.

Ovim zakonom su, u načelu, preuzeta rješenja do tada važećeg parničnog postupka, s tim što su izvršena određena terminološka usklađivanja, a u manjoj mjeri izmijenjeni neki instituti.

⁴ Podsjećamo da je naše dotadašnje građansko-procesno pravo, ustvari, počivalo na postavkama poznatog Kleinovog austrijskog zakona iz 1895. godine koji je ocijenjen kao najbolje zakonodavno djelo te vrste u Evropi svoga vremena, ali da je proteklo više od jednog vijeka u kome se značajno promijenilo društvo i uopšte svijest ljudi, kao i sav socijalni milje u kome se ova pravila primjenjuju.

sloboda u naš pravni sistem.⁵ Takođe, trebalo je imati u vidu i to da globalni civilizacijski, posebno vrtoglavi tehnički i tehnološki razvoj determiniše i modernizaciju procesnog prava, koje nužno mora da odražava kvalitete vremena u kome živimo.⁶ Zbog toga se u Bosni i Hercegovini stalo na stanovište da je potrebno izvršiti temeljitu reformu građanskog procesnog prava u okviru cjelokupne transformacije pravosuđa i jačanja njegovog autoriteta i nezavisnosti, u kontekstu izražene želje za afirmacijom pravne države uopšte. Radi ostvarenja ovih ciljeva, novim zakonima u domenu funkcionalnog procesnog prava redizajnirani su mnogi procesni instituti i kreiran veliki broj novih pravila. U nastojanju da poveća efikasnost u rješavanju predmeta iz ove oblasti zakonodavac je učinio niz raznovrsnih intervencija, kako bi strankama suzio manevarski prostor za opstrukciju i odugovlačenje postupka. Novo parnično procesno zakonodavstvo otjelotvoreno je, prije svega, u Zakonu o parničnom postupku Republike Srpske (ZPP RS)⁷ i Zakona o parničnom postupku Federacije Bosne i Hercegovine (ZPP Federacije BiH),⁸ čije su odredbe gotovo identične,⁹ pa ćemo ih zato razmatrati istovremeno.¹⁰ Pored ovih zakona, donesen je i Zakon o parničnom postupku pred Sudom BiH,¹¹ kao i Zakon o parničnom

⁵ Posebno je interesantna primjena člana 6. ove Konvencije koji se odnosi na pravo na pravično suđenje. O zahtjevu razumnog roka iz pomenutog člana Konvencije v. G. Stanković i N. Petrušić, *Novine u građanskom procesnom pravu*, Niš, 2005, str. 28-29; Lj. Veljić, *Zaštita prava na suđenje u razumnom roku*, *Pravni život*, br. 12/05, str. 139-151; S. Ćurković, *Član 6. zahtjev razumnog roka*, *Bilten Okružnog suda u Banjoj Luci*, br. 2,3,4/06, str. 143-146; M. Ninković, *Pravo na pravično suđenje u razumnom roku*, *Pravni život*, br. 12/06, str. 97-104; N. Radonjić, *Suđenje u razumnom roku*, *Pravni život*, br. 12/06, str. 105-110.

⁶ Potvrdu takvog pristupa odavno su potvrdile i teme Osme svjetske konferencije o procesnom pravu, koja je održana u Utrehtu od 24-28.8.1987. godine.

⁷ Službeni glasnik RS br. 58/03, 85/03 i 74/05.

⁸ Službene novine Federacije BiH br. 53/03.

⁹ Ostvaren je najveći mogući stepen usklađenosti ovih zakona, pa je na jedinstven način građanima obezbijeđena zaštita i ostvarivanje njihovih prava pred sudovima u BiH.

¹⁰ Šire o tome: D. Medić, *Osvrt na Zakon o parničnom postupku Republike Srpske*, *Pravni život*, br. 12/03, str. 127-140; R. Račić, *Osvrt na Zakon o parničnom postupku Republike Srpske*, *Glasnik Advokatske komore Vojvodine*, br. 7-8/03, str. 288; G. Bubić, *Važnije novine u Zakonu o parničnom postupku Republike Srpske*, *Pravni savjetnik*, br. 12/03, str. 29-40; S. Omanović – ABA CEELI, *Udruženje sudija-sudaca u FBiH, Udruženje sudija i tužilaca u RS, u saradnji sa Nezavisnom pravosudnom komisijom: Komentari na Nacrte Zakona o parničnom postupku i Zakona o izvršnom postupku*, Sarajevo 2002; S. Selimović, *Osvrt na Zakon o parničnom postupku Federacije BiH*, u *Zborniku radova sa međunarodnog savjetovanja "Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse"*, Mostar, 2004, str. 273-282; Z. Kulenović, S. Mikulić, S. Milišić-Veličkovski, J. Stanišić i D. Vučina, *Komentari Zakona o parničnom postupku u Federaciji Bosne i Hercegovine i Republici Srpskoj*, Sarajevo, 2005; M. Porobić, V. Porobić i J. Porobić, *Zakoni o parničnom postupku (Federacija BiH, Republika Srpska i Brčko Distrikt BiH) sa komentarom i sudskom praksom*, Sarajevo, 2004; E. Zečević, *Komentar Zakona o parničnom postupku*, Sarajevo, 2004.

¹¹ Službeni glasnik BiH br. 36/04.

postupku Brčko Distrikta Bosne i Hercegovine,¹² kojima se u ovom radu nećemo posebno baviti.¹³

2. Sistematika zakona

ZPP RS i ZPP Federacije BiH imaju po 461 član i sastoje se iz 6 dijelova.

Prvi dio čine osnovne odredbe i njima se uređuju načela i nadležnost suda.¹⁴ U drugom dijelu sadržane su odredbe o postupku pred prvostepenim sudom i postupak po pravnim lijekovima.¹⁵ Treći dio propisuje sudske mjere obezbjeđenja, koje su iz zakona o izvršnom postupku prebačene u ovaj zakon.¹⁶ Četvrti dio sadrži opšte odredbe, koje se odnose na stranke i njihove zakonske zastupnike, punomoćnike, jezik u postupku, vrijednost spora, rokove i ročišta, podneske, dostavu pismena, pregledanje i prepisivanje spisa, suparničare, učestvovanje trećih lica u parnici, zapisnike, prekid postupka, troškove postupka, nepoštivanje suda i pravnu pomoć.¹⁷ U petom dijelu regulisani su posebni postupci – postupak u parnicama iz radnih odnosa, postupak u parnicama zbog smetanja posjeda, postupak u sporovima male vrijednosti i postupak pred arbitražom.¹⁸ Šesti dio se odnosi na prelazne i završne odredbe.¹⁹

Promjene u sistematici zakona učinjene su sa namjerom da se što prije uredi tok postupka, a da se ostala opšta pitanja regulišu poslije ovih odredbi, što je i urađeno, s tim što zakon prije toka postupka sadrži samo odredbe o osnovnim načelima i nadležnosti suda.

---

¹² Prečišćeni tekst je objavljen u Službenom glasniku Brčko Distrikta BiH, br. 31/06.

¹³ O reformi građanskog procesnog zakonodavstva u Republici Srbiji v. V. Rakić-Vodinelić, *Novo građansko procesno zakonodavstvo u Srbiji*, u *Novine u građanskim postupcima*, Zbornik radova, Beograd, 2005, str. 5-31; V. Petrović-Škero, *Novine u Zakonu o parničnom postupku*, u *Novine u građanskim postupcima*, Zbornik radova, Beograd, 2005, str. 33-60. O novom zakonodavstvu iz ove oblasti u Republici Crnoj Gori v. B. Đuričin i T. Parnall, *O nekim rješenjima novog Zakona o parničnom postupku Republike Crne Gore*, *Pravni život*, br. 12/04, str. 63-80; M. Čizmović, *O nekim rješenjima Zakona o parničnom postupku Crne Gore*, u *Aktuelna pitanja savremenog zakonodavstva*, Beograd, 2005, str. 203-216. O stanju civilne procedure u Republici Hrvatskoj v. *Zakon o parničnom postupku – redakcijski pročišćeni tekst Zakona s napomenama uz pojedine odredbe* (Nar. nov., br. 53/91, 91/92, 112/99, 88/01, 117/03 i 88/05), priredio Ivan Mirošević, Zagreb, 2007.

¹⁴ Članovi 1 do 52 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁵ Članovi 53 do 267 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁶ Članovi 268 do 290 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁷ Članovi 291 do 418 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁸ Članovi 419 do 453 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁹ Članovi 454 do 461 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

3. Osnovna načela

Već u prvom dijelu mogu se vidjeti suštinske razlike u odnosu na ranije zakone iz ove oblasti. Naime, napušteno je načelo materijalne istine²⁰ i načelo poučavanja neuke stranke,²¹ zbog izmjene raspravnog načela, dok se nova načela odnose na reduciranje glavne rasprave i inokosno suđenje u prvostepenom postupku.²² Uvedeno je čisto raspravno načelo prema kome je teret za podnošenje procesne građe na strani stranaka u postupku. Njihova obaveza je da iznesu sve činjenice koje smatraju relevantnim i da za njih predlože adekvatne dokaze. Sud je u ovom dijelu pasivan i vezan prijedlogom stranaka, a po službenoj dužnosti ne može da utvrđuje činjenice i izvodi dokaze.²³ Teret iznošenja dovoljnog broja pravno relevantnih činjenica isključivo je na strankama, tako da će u slučaju neaktivnosti, one snositi negativne posljedice primjene pravila o teretu dokazivanja. Odluka o izvođenju dokaza ostala je u nadležnosti suda.²⁴ Ovo bi trebalo da doprinese rasterećenju sudova, a time i ubrzanju sudskog postupka.²⁵ Inače, uvođenje čisto raspravnog načela je posljedica osnovnih obilježja i dispozitivne prirode građanskopravnih odnosa koji se u parnici štite. Izmjenom raspravnog načela značajno je ojačano i načelo dispozicije, koje se manifestuje u tome što od stranke zavisi da li će sud rješavati određeni spor i o čemu će se u postupku raspravljati i odlučivati. Uloga suda se sada svodi samo na to da obezbijedi uslove za ravnopravnu borbu suprotnih interesa stranaka. Sud više nema zadatak da utvrđuje punu, materijalnu istinu već onu istinu za koju su se stranke opredijelile iznošenjem onih činjenica koje im po materijalnom pravu idu u prilog i predlaganjem odgovarajućih dokaza.

²⁰ Ovo načelo je podrazumijevalo da je sud dužan da potpuno i istinito utvrdi sporne činjenice od kojih zavisi osnovanost zahtjeva. Pri tome su stranke bile dužne da iznesu sve činjenice na kojima zasnivaju svoje zahtjeve i da predlože dokaze kojima se one utvrđuju, a sud je mogao da izvede i dokaze koje stranke nisu predložile ako su ti dokazi bili od značaja za donošenje odluke.

²¹ Istina, moramo konstatovati da se, iako je u osnovnim odredbama ispušteno pravilo o obavezi suda da poučava neuku stranku, jer je zakonodavac smatrao da sudiju treba rasteretiti ove dužnosti kako bi ostao neutralan u odnosu na stranke, detaljnom analizom novih zakonskih rješenja može uočiti da je ovo procesno načelo ipak na više mjesta detaljno razrađeno i konkretizovano. O tome opširno: R. Račić, Poučavanje neuke stranke u novoj parničnoj proceduri, Pravni savjetnik, br. 5/04, str. 7-11.

²² O osnovnim načelima v. R. Aleksić, Novine u Nacrtu ZPP Federacije Bosne i Hercegovine i Republike Srpske, u Zborniku radova sa međunarodnog savjetovanja "Aktualnosti građanskog i trgovačkog zakonodavstva i pravne prakse", Mostar 2003, str. 352-355.

²³ Prema starom načelu: da mihi facta – dabo tibi ius (daj mi činjenice – daću ti pravo).

²⁴ Odredbe ranijih zakona iz ove oblasti su izričito predviđale da dokazivanje obuhvata sve činjenice koje su važne za donošenje odluke, te da odluku o tome koji će se dokazi izvesti radi utvrđivanja odlučnih činjenica donosi sud. Ova odredba je brisana u novim zakonima, ali isto pravilo proizilazi iz ostalih odredaba novih zakona.

²⁵ Ipak, opravdano može da se postavi pitanje zašto sudija ne može po službenoj dužnosti da npr. odredi dokaz vještačenjem ili tome slično, kao što je uređeno u austrijskom i njemačkom procesnom pravu.

Ukoliko utvrđeno činjenično stanje ne bude u skladu sa stvarnim stanjem, posljedice za takvu odluku snosiće stranke a ne sud.²⁶ Parnica je konačno postala privatna stvar stranaka, a sud je u pravom smislu postao nepristrasni organ koji rješava njihov sporni odnos.²⁷ Raspravno načelo je samo izuzetno ograničeno istražnim načelom, po kome sud odlučuje o utvrđivanju bitnih činjenica nezavisno od prijedloga stranaka da se te činjenice istražuju i dokazuju. Jedini izuzetak prema kome je sud ovlašćen da utvrdi i one činjenice koje stranke nisu iznijele postoji u slučaju ako iz rezultata rasprave i dokazivanja proizilazi da stranke idu za tim da raspolažu zahtjevima kojima ne mogu raspolagati.²⁸ Nedožvoljena raspolaganja stranaka su ona koja su protivna prinudnim propisima. Razumljivo je da je zadržano i načelo kontradiktornosti ili načelo obostranog saslušanja parničnih stranaka, kojim se obezbjeđuje ravnopravnost stranaka u postupku.²⁹ Zbog toga je u svim stadijumima postupka svakoj stranci ostavljena mogućnost da se izjasni o prijedlozima i zahtjevima protivne strane.³⁰ Načelo savjesnog korišćenja procesnim pravima je i dalje zadržano.³¹ Ova savjesnost u preduzimanju procesnih radnji u postupku ima karakter pravnog standarda, tako da svi slučajevi korišćenja procesnim pravima koji se ne mogu podvesti pod taj standard, mogu se kvalifikovati kao vidovi nesavjesnog korišćenja. Najčešće stranke svoja procesna prava u toku postupka zloupotrebljavaju radnjama koje su upravljene na njegovo odugovlačenje.³² Načela usmenosti, neposrednosti, javnosti i slobodne ocjene dokaza su u suštini ostala ista.

Jedna od najvažnijih novina je u tome da se prvostepeni postupak, u pravilu, sastoji od dva ročišta i to pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu.³³ Dakle, ova odredba predstavlja novo načelo reduciranja glavne rasprave i na taj način će se znatno smanjiti vrijeme trajanja postupka. Intencija je da se kroz pripremno ročište i glavnu raspravu obezbijedi koncentracija dokaza kako bi se na ovim ročištima i okončao prvostepeni postupak.³⁴ Sve nove odredbe su očigledno u funkciji efikasnosti i

---

²⁶ S. Mulabdić, Odlučivanje primjenom pravila o teretu dokazivanja, *Pravni savjetnik*, br. 1/04, str. 37.

²⁷ O ulozi suda i stranaka u skupljanju procesnog materijala u Republici Makedoniji v. T. Zoroska-Kamilovska, *Uloga suda i stranaka u skupljanju procesnog materijala*, *Pravni život*, br. 12/04, str. 113-126.

²⁸ Član 7 stav 2 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

²⁹ O načelu kontradiktornosti šire: A. Galič, *Načelo kontradiktornosti u parničnom postupku*, *Pravni život*, br. 12/05, str. 41-57.

³⁰ Član 5 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

³¹ Član 9 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

³² R. Aleksić, *Nacrt Zakona o parničnom postupku Republike Srpske*, *Glasnik pravde*, br. 10-11/03, str. 234.

³³ Član 11 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

³⁴ Poznato je da je prema ranijem zakonima bilo moguće da se održi veliki broj ročišta i da je to često dovodilo do zloupotreba i nepotrebnog odugovlačenja postupka.

ekonomičnosti postupka i treba značajno da doprinesu da se strankama pred sudom pruži blagovremena zaštita. Načelo ekonomičnosti je, inače, u postupku došlo do punog izražaja, jer je nizom novih odredaba pojačano u značajnoj mjeri. Primjera radi, novine koje ovome doprinose su: obavezno dostavljanje pismenog odgovora na tužbu, koncentracija ročišta i dokaza, odnosno reduciranje glavne rasprave, obavljanje vještačenja između pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu, obavezno dostavljanje pismenog nalaza vještaka strankama prije održavanja ročišta za glavnu raspravu, kako bi se stranke pripremile za raspravljanje, mogućnost održavanja glavne rasprave odmah nakon završetka pripremnog ročišta, znatno ograničenje drugostepenog suda u pogledu ukidanja prvostepene presude i afirmacija glavne rasprave pred drugostepenim sudom itd.

U prvostepenom postupku napušteno je načelo zbornosti suđenja,³⁵ jer nisu predviđene sudije porotnici, dok u drugostepenom postupku i postupku odlučivanja po reviziji sudi vijeće od trojice sudija.³⁶ Mislimo da je ovo dobro rješenje, jer postojanje sudija porotnika u građanskim postupcima nije pokazalo smisao svoga postojanja. Naime, ove sudije najčešće nisu bili pravnici i nisu posjedovali adekvatno stručno znanje iz ovog domena, tako da je razumljivo da nisu ni mogli da budu od pomoći prilikom donošenja odluka.³⁷ Porotnici su imali sva prava i dužnosti sudije, ali su u praksi predstavljali samo pasivne posmatračke kako bi se udovoljilo propisanoj zakonskoj formi. Na taj način načelo zbornosti suđenja se pretvorilo u svoju suprotnost.³⁸ Demokratizacija pravosuđa, kao argument u prilog postojanja institucije porote, očito pogađa princip zakonitosti i sigurno je da predstavlja recidiv prošlosti.³⁹

Novi zakoni su značajno suzili mogućnost zloupotrebe procesnih prava koja su vodila nepotrebnom odugovlačenju postupka.⁴⁰ Primjera radi,

³⁵ Komparacije radi, prema Zakonu o parničnom postupku Republike Slovenije (Uradni list br. 26/99) u prvostepenom postupku, u pravilu, sudi sudija pojedinac a izuzetno je predviđeno vijeće za sporove iz porodičnih odnosa, o autorskim pravima, pravima iz industrijske svojine i zaštiti konkurencije.

³⁶ Član.13 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

Jedini izuzetak se odnosi na odlučivanje po prijedlogu za ponavljanje postupka o kome odluku donosi sudija pojedinac drugostepenog suda, a ovo je propisano u cilju veće objektivnosti.

³⁷ Vidi: M. Čizmović, Šta treba reformisati u građansko-sudskim postupcima, u *Aktuelna pitanja savremenog zakonodavstva*, Beograd, 2003, str. 290.

³⁸ Ova novina je pozitivno ocijenjena od eksperata Savjeta Evrope. Vidi: G. Kodek, *Expert opinion on the Draft Code of Civil Procedure*, Strasbourg, 2003, str. 5.

³⁹ O učešću građana u procesu suđenja vidjeti: S.Kamhi i B.Calija, *Sistem porote u našoj zemlji i problemi vezani za učešće građana u vršenju pravosuđa*, Sarajevo, 1974; F.Čulinović, *Porota u Jugoslaviji*, Zbornik Pravnog fakulteta u Zagrebu br.1-2, god. VI; B.Perić, *Sudije porotnici-pravna i politička neutemeljenost teorije o opravdanosti učešća u procesu sudovanja*, *Advokatura*, br. 2/99, str. 67.

⁴⁰ Prema članu 10. ZPP RS i ZPP Federacije BiH sud je dužan da postupak sprovede bez odugovlačenja i sa što manje troškova i da onemogući svaku zloupotrebu prava koja strankama pripadaju u postupku.

nove činjenice i novi dokazi (*beneficium novorum*) mogu se iznositi na glavnoj raspravi samo ako ih stranke iz opravdanih razloga nisu mogle iznijeti na pripremnom ročištu, a u žalbi samo ako ih stranke iz opravdanih razloga nisu mogle iznijeti do zaključenja glavne rasprave pred prvostepenim sudom.⁴¹ Ova odredba treba da spriječi stranke da namjernim iznošenjem činjenica i predlaganjem dokaza u kasnijoj fazi odugovlače postupak, a doprinosi ostvarenju načela o koncentraciji dokaza i ročišta. Isto tako, pooštrene su posljedice zbog nedolaska na ročište. Takođe, kada se podnese prijedlog za izuzeće sudije, nema više zastoja dok se povodom tog prijedloga ne donese odluka, već se preduzimaju sve procesne radnje kako se postupak ne bi nepotrebno produžavao. U žalbi se više ne može isticati prigovor zastare i prigovor radi prebijanja, ukoliko nisu izneseni pred prvostepenim sudom.⁴² Smatramo da se radi o korisnim novinama koje će se svakako pozitivno odraziti na efikasnost postupka. Iz istih razloga ukinut je institut mirovanja postupka,⁴³ a izostavljene su odredbe o učešću trećih lica u parnici, osim umješača, o postupku izdavanja platnog naloga i o postupku u privrednim sporovima, te o međupresudi i djelimičnoj presudi.

4. Postupak pred prvostepenim sudom

Tužba je parnična radnja kojom se pokreće parnični postupak.⁴⁴ Značajne izmjene pretrpjele su odredbe o sadržaju tužbe, kojima se kao obavezni elementi uvode osnov za nadležnost suda⁴⁵ i oznaka vrijednosti

---

⁴¹ Procjena je da se uvođenjem prekluzije postiže koncentracija dokaza. Međutim, ovdje može da se postavi pitanje da li to ograničava mogućnost stranaka da u postupku budu saslušane – vidi npr. Ude, *Reforma civilnoga pravdnoga postupka z vidika ustavnih pravic*, Podjetje in delo, 1998, br. 6-7, str. 965. Ipak, mišljenja smo da ovakve odredbe nisu u suprotnosti sa tim pravilom. Kao opravdan razlog za kasnije iznošenje novih činjenica i dokaza moglo bi se prihvatiti npr. da stranka neke činjenice i dokaze ranije nije iznijela, jer se u tadašnjem toku postupka još nisu pokazali kao pravno relevantni. Ako bi se zauzeo suprotan stav to bi ograničilo pravo stranke na saslušanje i smanjilo bi kvalitet pravne zaštite. O tome i: A. Galic, *Novosti u slovenskom Zakonu o parničnom postupku*, str. 7, referat podnesen na seminaru održanom na Bjelašnici 29-30.6.2001. pod nazivom: "Reforma parničnog postupka," iz arhive autora.

⁴² Izjavljivanje pravnih lijekova sigurno utiče na odugovlačenje postupka.

⁴³ Zbog postojanja ovog instituta postupak je mogao trajati godinama, a tužitelj je više puta mogao da traži nastavak postupka, što je bilo od uticaja na efikasnost postupanja.

⁴⁴ Vidi: B: Kušec, *Tužba-pravno sredstvo u svjetlu građansko-procesnog prava i efekt tužbe u preliminarnom parničnom postupku*, *Pravni savjetnik*, br. 10/05, str.7-26.

⁴⁵ Ta odredba u praksi može da izazove određene nedoumice, jer se zakoni ne izjašnjavaju na koju vrstu nadležnosti se ona odnosi – mjesnu, stvarnu ili apsolutnu. Mislimo da bi zbog toga u tužbi trebalo navesti osnov za svaku od ovih vrsta nadležnosti, mada je stvarna nadležnost već određena drugim zakonima.

spora.⁴⁶ Moramo napomenuti da je predviđeno da tužba mora sadržavati i pravni osnov zahtjeva, a da će sud postupiti po tužbi i kada ga tužitelj nije naveo,⁴⁷ što je u očitoj kontradikciji, pa bi to trebalo ispraviti u budućim izmjenama i dopunama zakona.⁴⁸

Zakonima je propisano da će se, u slučaju isticanja više tužbenih zahtjeva u jednoj tužbi, za koje sud ocjeni da ne doprinose ekonomičnosti postupka, najkasnije na pripremnom ročištu donijeti rješenje o razdvajanju postupka,⁴⁹ dok rješavanje o tužbenom zahtjevu kod supsidijarnog (eventualnog) zahtjeva nije uslovljeno pravosnažnom odlukom u odnosu na zahtjev koji se odbija.

Što se tiče preinačenja tužbe, kao dispozitivne parnične radnje tužitelja, sada se predviđaju drugačiji uslovi, a posebno se ograničava faza postupka u kojoj se tužba može preinačiti. Tužitelj može preinačiti tužbu najkasnije do završetka pripremnog ročišta, a do zaključenja glavne rasprave samo uz pristanak tuženog i ako sud ocjeni da to preinačenje nije usmjereno na odugovlačenje postupka.⁵⁰ Sud će u ovom slučaju ipak dozvoliti preinačenje, i pored protivljenja tuženog, pod uslovom da tužitelj bez svoje krivice nije mogao tužbu preinačiti ranije,⁵¹ a da je tuženi u mogućnosti da raspravlja po preinačenoj tužbi bez odlaganja glavne rasprave.⁵² Preinačiti se mogu svi bitni elementi tužbe koji određuju njen identitet.⁵³ Ratio novih

⁴⁶ Ovo je uvedeno zbog toga što su se, do sada, javljali problemi u slučajevima kada u tužbi nije bila određena vrijednost predmeta spora, a ona je bitna za određivanje vrste postupka, zatim za obračun troškova postupka, te za određivanje visine sudske takse. O vrijednosti spora šire: A. Mehmedagić, Vrijednost spora, ZIPS, br. 1105-1106/07, str. 22-25.

Prema slovenačkom Zakonu o parničnom postupku obligatorni dio tužbe, pored naznake vrijednosti spora, čini i dokaz o plaćanju sudske takse na tužbu, a ukoliko taksa ni poslije opomene nije plaćena, presumpcija je da tužitelj povlači tužbu.

⁴⁷ Član 53 stav 2 i 4 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁴⁸ Isto tako, postoji kolizija i između članova 16. stav 1, 17 i 60 stav 5 s jedne strane i člana 221 s druge strane. Naime, članom 16 stav 1 propisano je da sud u toku cijelog postupka po službenoj dužnosti pazi da li rješavanje spora spada u sudska nadležnost, član 17 reguliše da svaki sud u toku cijelog postupka po službenoj dužnosti pazi na svoju stvarnu nadležnost, dok član 60 stav 5 određuje da sud u toku cijelog postupka po službenoj dužnosti pazi da li već teče druga parnica o istom zahtjevu među istim strankama pred sudom u BiH. S druge strane, odredbom člana 221 zakona propisano je da drugostepeni sud ispituje prvostepenu presudu u onom dijelu u kome se pobija žalbom i granicama razloga navedenih u žalbi, pazeći po službenoj dužnosti na primjenu materijalnog prava i povrede odredaba parničnog postupka koje se odnose na stranačku sposobnost i zastupanje. Prema tome, navedene odredbe svakako treba uskladiti, jer svi članovi zakona moraju imati međusobni sklad i ravnotežu. Moguće rješenje bi bilo da se u članovima 16 stav 1, 17 i 60 stav 5 jasno naznači da sud na navedena pitanja pazi tokom prvostepenog, a ne tokom cijelog postupka.

⁴⁹ Član 55 stav 3 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁵⁰ Član 57 stav 1 i 2 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁵¹ Član 57 stav 4 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁵² Čini se da je ovaj uslov vrlo teško ispuniti.

⁵³ O tome: M. Živanović, Preinačenje tužbe prema novom Zakonu o parničnom postupku Republike Srpske, Godišnjak Pravnog fakulteta u Banjoj Luci, 2002, str.13-29.

procesnih pravila o objektivnom preinačenju treba tražiti u novim «okvirima» načela procesne ekonomije i efikasnosti.⁵⁴

Pripreme za glavnu raspravu obuhvataju prethodno ispitivanje tužbe, dostavu tužbe tuženom na obavezni odgovor, održavanje pripremnog ročišta i zakazivanje glavne rasprave. Potpunu i ispravnu tužbu sa svim prilogima sud je obavezan da dostavi tuženom na odgovor u roku od 30 dana,⁵⁵ a tuženi mora da, najkasnije u roku od 30 dana, dostavi sudu pismeni odgovor na tužbu.⁵⁶ U odgovoru na tužbu tuženi može istaći moguće procesne prigovore i izjasniti se da li priznaje ili osporava postavljeni tužbeni zahtjev, te navesti i druge podatke koje mora imati svaki podnesak.⁵⁷ Tužba sa prilogima se obavezno dostavlja tuženom da bi se udovoljilo načelu kontradiktornosti. Ukoliko propusti da ovo uradi, sud uskraćuje tuženom mogućnost da raspravlja pred sudom, a to postupanje je od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude. Podnošenjem odgovora na tužbu tuženi zauzima aktivni stav u parnici u odnosu na tužbeni zahtjev tako da sprečava donošenje presude zbog propuštanja ako ne dođe na pripreмно ročište ili na prvo ročište za glavnu raspravu ukoliko održavanje pripremnog ročišta nije obavezno.⁵⁸

Značajne novine se odnose na pripreмно ročište,⁵⁹ koje treba da se održi u roku od 30 dana od dana prijema odgovora na tužbu. Datum održavanja pripremnog ročišta sud će, po pravilu, odrediti uz prethodnu konsultaciju sa strankama. Da bi se postigla svrha ovog ročišta, ono treba biti pripremljeno od strane suda.⁶⁰ Održavanje pripremnog ročišta je obavezno, osim u slučaju kada sud poslije ispitivanja tužbe i odgovora na tužbu utvrdi da među strankama nema spornih činjenica ili da zbog jednostavnosti spora održavanje pripremnog ročišta nije potrebno.⁶¹ Koncentracija procesne građe mora se izvršiti, u pravilu, najkasnije na pripremnom ročištu kada za stranke nastupa prekluzija. Sud će prema rezultatima raspravljanja na pripremnom ročištu odlučiti o čemu će se raspravljati i koji dokazi će se izvesti na glavnoj raspravi.⁶² To znači da će sud utvrditi predmet dokazivanja, odrediti koja od stranaka treba da dokaže

---

⁵⁴ R: Račić, Objektivno preinačenje tužbe, Pravni savjetnik, br. 7-8/05, str.16.

⁵⁵ Član 69 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁵⁶ Član 70 stav 1. ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁵⁷ Član 71 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁵⁸ O tome: S. Mulabdić, Pripremanje glavne rasprave, Pravni savjetnik, br. 6/04, str. 16.

⁵⁹ Član 75 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁶⁰ Vidi: A. Nedeljković, Pripreмно ročište u parničnom postupku u teoriji i parksi, Pravni život, br. 12/02, str. 169-181.

⁶¹ Član 76 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁶² Član 81 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

postojanje određenih spornih činjenica i izvršiće izbor predloženih relevantnih dokaza koje će stranke izvesti na glavnoj raspravi. Opšte je pravilo da je svaka stranka dužna dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev.⁶³ Osnovna svrha pripremnog ročišta je u tome da se prikupi sva procesna građa i da se izvrše što kvalitetnije pripreme za glavnu raspravu kako bi se tada okončao postupak i donijela prvostepena odluka. Ako na pripremmo ročište ne dođe tužitelj, a bio je uredno obaviješten, smatraće se da je tužba povučena, osim ako tuženi ne zahtijeva da se ročište ipak održi.⁶⁴ I ovo je izmjena u odnosu na dosadašnja rješenja, a cilj je da se tužitelj učini što odgovornijim za svoje postupke pred sudom, te da se spriječi odugovlačenje postupka. Ukoliko na pripremmo ročište ne dođe uredno obaviješteni tuženi, ročište će se održati bez njegovog prisustva.⁶⁵ Na pripremnom ročištu sud rješenjem određuje termin održavanja glavne rasprave, pitanja o kojima će se tada raspravljati, dokaze koji će se tada izvesti i lica koja će biti pozvana na glavnu raspravu. Glavna rasprava će se, po pravilu, održati najkasnije u roku od 30 dana od dana održavanja pripremnog ročišta, a može da se održi i odmah poslije pripremnog ročišta.⁶⁶ Samo ukoliko je sudija uspio da ostvari sve zahtjeve načela koncentracije procesne građe i u potpunom obimu je prikupio od stranaka, moći će se ostvariti težnja da pripremmo ročište bude u funkciji pripremanja predmeta za glavnu raspravu, a prvo ročište na glavnoj raspravi isključivo u funkciji izvođenja dokaza, na kome će se konačno na osnovu rezultata dokaznog postupka donijeti odluka o osnovanosti tužbenog zahtjeva. Iako je prema novim zakonima uloga suda u pripremnom postupku, kao i cijelom prvostepenom postupku, u pravilu pasivna, sud svojom stručnom ulogom ima zadatak da pravilno utvrdi predmet dokazivanja kako bi se sporna stvar riješila na odgovarajući način.

U cilju što bržeg okončanja postupka i pružanja kvalitetne zaštite sa što manje troškova, zakoni nude i mogućnost alternativnog rješavanja sporova. Sud može, najkasnije na pripremnom ročištu, ukoliko ocjeni da je to cjelishodno s obzirom na prirodu spora i druge okolnosti, da predloži strankama da spor riješe u postupku medijacije, kako je predviđeno

⁶³ Član 123 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁶⁴ Član 84 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁶⁵ Član 84 stav 2 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

O procesnim posljedicama izostanka tuženog sa ročišta šire: R. Račić, Procesne posljedice izostanka tuženog sa ročišta, *Pravni život*, br. 12/05, str. 129-137. Vidi i: A. Galič, Sankcije za neaktivnost stranaka u parničnom postupku, *Uporednopravna razmatranja sa osvrtom na slovenačko pravo*, *Pravni život*, br. 12/04, str. 127-142.

⁶⁶ Član 94. stav 1, 2 i 3 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

posebnim zakonom.⁶⁷ Takav prijedlog mogu sporazumno staviti i stranke sve do zaključenja glavne rasprave. Inače, medijacija kao alternativni način rješavanja sporova, zbog svoje specifične prirode treba da dovede do većeg broja sporazumno riješenih konflikata, a može da djeluje i preventivno tako što će se strankama omogućiti da zatraže vođenje ovog procesa i prije pokretanja postupka pred sudom.

Stranke mogu u toku cijelog postupka da zaključe sudsko poravnanje.⁶⁸ Predmet poravnanja su građanskopravni odnosi koji mogu da budu predmet raspolaganja i odlučivanja u parnici.⁶⁹ Ono ima snagu izvršnog naslova i može se pobijati samo tužbom u subjektivnom roku od 3 mjeseca i objektivnom roku od 5 godina. Sudsko poravnanje se može pobijati ako je zaključeno u zabludi ili pod uticajem prinude odnosno prevare.⁷⁰ Materija pobijanja poravnanja nije bila regulisana ranijim propisima, a sadržaj nove odredbe odražava dugogodišnju sudsku praksu u ovoj oblasti i ima u vidu da je poravnanje po svojoj pravnoj prirodi ugovor između stranaka.

Ročište za glavnu raspravu je centralni stadijum prvostepenog parničnog postupka na kome sud na osnovu usmenog, neposrednog i javnog raspravljanja odlučuje o osnovanosti postavljenog zahtjeva.⁷¹ U postupku održavanja glavne rasprave su predviđene značajne izmjene.⁷² Novine u pogledu dokaznih sredstava tiču se, prije svega, procesnih rješenja koja se odnose na svjedoke, saslušanja stranaka, vještaka i vještačenja, dok se odredbe koje se odnose na isprave i uviđaj nisu bitnije mijenjale. Primjera radi, prilikom izvođenja dokaza saslušanjem stranaka⁷³ stranku najprije

---

⁶⁷ Postupak medijacije na području BiH uređen je Zakonom o postupku medijacije (Službeni glasnik BiH br. 37/04). Vidi: R. Račić, *Osvrt na Zakon o postupku medijacije*, Pravna riječ, br. 2/04, str. 225; N. Petrušić, *Sporovi u pravnim odnosima i medijacija*, Zbornik radova Pravnog fakulteta, Niš, 1998/99, str. 118; Lj. Milutinović, *Medijacija kao alternativni način rešavanja sporova*, Pravni život, br. 12/04, str. 239-256; Lj. Kovačević, *O medijaciji*, Pravni život, br. 12/06, str. 269-288.

⁶⁸ O poravnanju šire: L. Karamarković, *Poravnanje i medijacija*, Beograd, 2004; M. Salma, *Sudsko poravnanje kao ubrzanje postupka*, Pravni život, br. 12/06, str. 199-212; J. Stanišić, *Rasprava o poravnanju*, Bilten Okružnog suda u Banjoj Luci, br. 2,3,4/06, str. 189-209.

⁶⁹ To istovremeno znači da predmet sudskog poravnanja ne mogu biti ona raspolaganja koja su protivna prinudnim propisima, javnom poretku i dobrim običajima.

⁷⁰ Članovi 87 i 92 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁷¹ S. Mulabdić, *Ročište za glavnu raspravu*, Pravni savjetnik, br. 9/04, str. 22.

⁷² Članovi 97-122 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁷³ Po odredbama ranijih zakona ovo je bilo supsidijarno dokazno sredstvo, dok se po novim zakonima ovaj dokaz izvodi ravnopravno sa ostalim dokazima. Pošlo se od pretpostavke da je načelo slobodne ocjene dokaza dovoljna garancija da će sud ispravno cijiniti ovaj dokaz, kao i druge izvedene dokaze. Po svom slobodnom uvjerenju sud će cijiniti vjerodostojnost svih provedenih dokaza, pa tako i iskaze parničnih stranaka. No, imajući u vidu njihovu zainteresovanost za uspjeh u parnici, sigurno je da su ovi iskazi faktički najnepouzdaniji izvor saznanja. O tome šire: R. Račić, *Saslušanje stranaka u parničnom postupku*, Pravni život, br. 12/06, str. 179-186.

ispituje njen punomoćnik, a nakon toga protivna strana,⁷⁴ dok prilikom saslušanja svjedoka ili vještaka sud prvo daje riječ stranci koja ih je predložila, a zatim protivnoj stranci.⁷⁵ Sud može postavljati pitanja strankama, svjedocima i vještacima u svakoj fazi saslušanja.⁷⁶ U poglavlju o dokazima, uz opšte odredbe, odredbe o vještacima su pretrpjele najradikalnije izmjene. I u pogledu ovog dokaznog sredstva naglasak je stavljen na inicijativu stranaka.⁷⁷ Vještačenje obavlja jedan vještak, a sud može na prijedlog stranke odrediti više vještaka za različite vrste vještačenja.⁷⁸ Predviđena je obavezna izrada pismenog nalaza i mišljenja, te njihovo dostavljanje strankama najmanje osam dana prije glavne rasprave.⁷⁹ Po novim odredbama vještak se uvijek poziva na glavnu raspravu, pa se strankama i sudu daje mogućnost da od vještaka zatraže razjašnjenja u vezi dostavljenog nalaza i mišljenja. U pogledu izvođenja dokaza vještačenjem upućuje se na shodnu primjenu odredaba o saslušanju svjedoka.⁸⁰ Ročište za glavnu raspravu se ne može odložiti na neodređeno vrijeme, niti na rok duži od 30 dana, s tim što je sudija dužan da o svakoj odgodi i odlaganju ročišta obavijesti predsjednika suda, koji vodi evidenciju o odlaganjima ročišta za svakog sudiju pojedinačno.⁸¹ Ovim pravilom zakonodavac je pokušao da izbjegne razne zloupotrebe od strane sudije koji vodi konkretan postupak.⁸² Ukoliko se započeto ročište ne može okončati istog dana, sud će nastavak ročišta odrediti za sljedeći radni dan.⁸³ Prema ranijim zakonima, postojalo je načelo jedinstva glavne rasprave i kada se ona održavala na više ročišta. Sada je ovo načelo zamijenjeno načelom kontinuiteta glavne rasprave što znači da se glavna rasprava može održati u više uzastopnih radnih dana, a to je korisno i za sud i za stranke. Novi zakoni su značajno inovirali pravila koja se odnose na odgađanje pripremnog ročišta i ročišta za glavnu raspravu. Pored ovoga, precizirano je kada parnične stranke i iz kojih razloga mogu

⁷⁴ Član 104 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁷⁵ Član 105 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁷⁶ Član 106 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁷⁷ Član 147 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁷⁸ Član 149 stav 1 i 2 ZPP RS i ZPP Federacije BiH. Zato je izostavljena odredba koja je predviđala na koji će način sud postupiti ako se nalazi dva ili više vještaka ne podudaraju.

⁷⁹ Član 154 i 156 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁸⁰ Član 161 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁸¹ Član 115 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

Poznato je da je u dosadašnjoj praksi često dolazilo do odlaganja ročišta bez opravdanih razloga, a pogotovu su ročišta bez razloga odlagana na neodređeno vrijeme.

⁸² R. Račić, Odgađanje i odlaganje ročišta, Pravni savjetnik, br. 11/04, str. 10.

⁸³ Član 116 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

tražiti odlaganje već započetog ročišta.⁸⁴ Ovakva pravila imaju za cilj onemogućavanje odugovlačenja postupka. Značajne izmjene novi zakoni donose u pogledu materije dokazivanja. Novine u opštim odredbama o dokazivanju uslovljene su potpuno drukčijim pristupom u pogledu inicijative za prikupljanje procesne građe. Prvi put se uvodi opšte pravilo prema kome je svaka stranka dužna dokazati činjenice na kojima zasniva svoj zahtjev. Sud je dužan da odluči o osnovanosti postavljenog zahtjeva bez obzira da li je imao na raspolaganju dovoljno predloženih dokaza. Svoje uvjerenje o istinitosti činjenica sud slobodno formira na osnovu savjesne i brižljive ocjene svakog dokaza posebno i svih dokaza zajedno, kao i na osnovu rezultata cjelokupnog postupka.⁸⁵ Tek kada sud, i pored svesrdnog nastojanja i lojalne saradnje stranaka u pogledu formiranja činjenične podloge, poslije okončanog dokaznog postupka ne dođe do saznanja o postojanju ili nepostojanju spornih pravno relevantnih činjenica, dolaze u obzir pravila o teretu dokazivanja.⁸⁶ Ovim pravilima žrtvuju se razlozi istinitosti za razloge pravne sigurnosti, ali njihova primjena u odlučivanju, mada nepoželjna, u suštini je ipak nužna.⁸⁷ Nakon okončanja svih faza glavne rasprave, kada sud ocijeni da je predmet dovoljno raspravljen i spreman za presuđenje, proglašava se da je glavna rasprava zaključena. Novi zakoni ne propisuju mogućnost da se zaključena glavna rasprava ponovo otvori radi dopune dokaznog postupka i ovo rješenje je u duhu načela ekonomičnosti postupka. Trenutak zaključenja glavne rasprave je značajan za ocjenu osnovanosti ili neosnovanosti tužbenog zahtjeva zbog čega se za njega vezuje i materijalna pravosnažnost donesene presude.

Interesantnu novinu predstavlja odredba zakona kojom je produžen rok za donošenje i izradu pismenog otpavka presude na 30 dana od dana zaključenja glavne rasprave.⁸⁸ U slučaju prekoračenja ovog roka sudija je dužan da u pismenoj formi obavijesti predsjednika suda o razlozima koji su do toga doveli.⁸⁹ Poznato je da je prekoračenje roka za izradu presude bilo jedan od čestih razloga za dugo vođenje dosadašnjih parnica, pa je ovakva odredba bila neophodna. U ranijim propisima samo u složenijim slučajevima

---

⁸⁴ U zakonima se pravi jasna distinkcija između odlaganja započetog ročišta i odgađanja ročišta koje je zakazano. Da bi došlo do odlaganja neophodno je da je ročište započeto, odnosno da su sud i parnične stranke započele radnje koje su predmet ročišta.

⁸⁵ Član 8 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁸⁶ O tome: G. Stanković, Princip prividne suverenosti suda u parničnom postupku, *Pravna riječ*, br. 8/06, str. 106.

⁸⁷ S. Mulabdić, Odlučivanje primjenom pravila o teretu dokazivanja, *Pravni savjetnik*, br. 1/04, str. 42.

⁸⁸ Član 184 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁸⁹ Novim propisima se čini sve da se ne povrijedi pravo stranaka na donošenje presude u razumnom roku, što je jedan od aspekata pravičnog suđenja iz člana 6 stav 1 Evropske konvencije o ljudskim pravima i osnovnim slobodama.

donošenje presude moglo se odložiti za 8 dana, ali pošto se radilo o instrukcionom roku nije bilo nikakve sankcije za prekoračenje tog roka. Takvo postupanje suda je, po pravilu, vodilo odugovlačenje postupka. Sada po zaključenju glavne rasprave, sud obavještava prisutne stranke o datumu donošenja presude, a ako jedna od njih nije prisustvovala glavnoj raspravi, sud će je o tome pismeno obavijestiti. Pravila o dostavljanju su u velikoj mjeri promijenjena, jer su se strankama po ranijim propisima pružale raznovrsne mogućnosti da izbjegavaju primanje i odugovlače postupak.⁹⁰ Stranke, odnosno njihovi zastupnici ili punomoćnici, dužni su sami preuzeti presudu u zgradi suda, pa im je sud neće dostavljati u skladu sa odredbama o dostavljanju.⁹¹ Cilj ovih normi je da se ublaže negativne posljedice neuredne dostave presude, što je u praksi, na žalost, bio čest slučaj i što je takođe vodilo odugovlačenju postupka. Izuzetno, u zakonom određenim slučajevima, dostava presude se vrši u skladu sa odredbama o dostavljanju⁹² i u takvim situacijama rok za žalbu počinje teći prvog narednog dana, nakon prijema presude. Nije precizirano koje su to okolnosti izuzetne, tako da ih sud treba utvrditi u svakom konkretnom slučaju.

Presudom sud odlučuje o zahtjevu koji se tiče glavne stvari i sporednih tražbina.⁹³ Presuda kao individualizacija zakona za stranke mora biti izrađena u pisanom obliku jasnim jezikom i formulacijom razumljivom za stranke.⁹⁴ Kao posljedica drugačijeg načina regulisanja načela parničnog postupka, neka procesna pravila su i u ovom dijelu bitno izmijenjena i prilagođena novom konceptu. U pogledu dijelova pismeno izrađene presude pojedina rješenja su napuštena. Tako se u uvodu presude ne naznačuje da se presuda donosi u ime naroda, a novinu predstavlja i pravilo po kome pismeno izrađena presuda mora da sadrži uputstvo o pravu na pravni lijek protiv presude. Podrazumijeva se da bi ovo uputstvo trebalo da sadrži koji pravni lijek stranka može izjaviti, u kom roku i kojem sudu treba da se podnese, odnosno preko kojeg suda, a potrebno je naznačiti i broj potrebnih primjeraka.⁹⁵ Već smo naveli da su u novoj proceduri izostavljene odredbe

---

⁹⁰ O dostavljanju u Republici Makedoniji v. A. Janevski, Dostavljanje po Zakonu o parničnom postupku Republike Makedonije, *Pravni život*, br. 12/06, str. 33-48.

⁹¹ Član 185 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁹² Članovi 186, 187 i 188 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁹³ Član 176 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

⁹⁴ Z. Kulenović, S. Mikulić, S. Milišić-Veličkovski, J. Stanišić i D. Vučina, *op.cit.*, str. 334.

O obrazloženju prvostepene presude v. S. Tica, *Obrazloženje prvostepene presude*, *Bilten Okružnog suda u Banjoj Luci*, br. 2,3,4/06, str. 118-127.

⁹⁵ Vidi: E. Zečević, *op. cit.*, str. 185.

koje se odnose na međupresudu⁹⁶ i djelimičnu presudu, jer su redaktori zakonskog teksta smatrali da njihovo donošenje vodi odugovlačenju postupka.⁹⁷ Izvršena je modifikacija presude zbog izostanka, pa ona sada nosi naziv presuda zbog propuštanja.⁹⁸ Pored terminološkog razlikovanja, novine se odnose kako na uslove koji moraju biti ispunjeni da bi sud donio presudu zbog propuštanja, tako i na redovne pravne lijekove koji tuženom stoje na raspolaganju ako takva presuda bude donesena. Sud donosi presudu zbog propuštanja ukoliko je to tužitelj predložio u tužbi, a tuženi u zakonskom roku od 30 dana nije podnio odgovor na tužbu, te ako zahtjev nije očigledno neosnovan.⁹⁹ Ovdje se polazi od pretpostavke da tuženi svojom pasivnošću priznaje činjenice koje je naveo tužitelj i na kojima on zasniva svoj tužbeni zahtjev. Donošenje ove presude ne negira dosljednu primjenu načela kontradiktornosti, jer je tuženom pružena mogućnost da aktivno učestvuje u parnici, a njegova je stvar što je on ostao pasivan. Sud o činjenicama iz tužbe ne izvodi dokazivanje, nego na iste, onako kako ih je tužitelj izložio primjenjuje materijalno pravo i u pravilu usvaja tužbeni zahtjev kao osnovan.¹⁰⁰ Protiv presude zbog propuštanja nije dopuštena žalba, ali se može podnijeti prijedlog za povraćaj u pređašnje stanje.¹⁰¹ Ukoliko dođe do odbijanja ovog prijedloga, stranka ima mogućnost da protiv tog rješenja podnese žalbu.¹⁰² Prilikom kreiranja pravila o redovnim pravnim lijekovima protiv presude zbog propuštanja, vodilo se računa o načelu procesne ekonomije i efikasnosti. Ovdje se izuzetno mogu izjaviti dva pravna lijeka i to prijedlog za povraćaj u pređašnje stanje i žalba ukoliko je

---

⁹⁶ Vrijeme će pokazati koliko je ovo rješenje dobro, jer je donošenje međupresude bilo u službi načela procesne ekonomije. O međupresudi opširno: M. Živanović, *Međupresuda*, Banja Luka, 2002; M. Salma, *Međupresuda*, *Pravni život*, br. 12/04, str. 159-170.

⁹⁷ Vidi kritiku u pogledu ovoga kod: R. Račić, *Presuda u novom Zakonu o parničnom postupku*, *Pravna riječ*, br. 8/06, str. 152-153.

⁹⁸ O tome: R. Račić, *Presuda zbog propuštanja*, *Pravni život*, br. 12/04, str. 171-182.

O presudi zbog propuštanja u Republici Srbiji v. M. Bodiroga, *Presuda zbog propuštanja i mogućnosti njenog pobijanja*, *Pravni život*, br. 12/05, str. 105-126.

⁹⁹ Član 182 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁰⁰ M. Živanović, *Presuda zbog propuštanja*, u *Građanski parnični postupak Republike Srpske*, Banja Luka, 2005, str. 70. Vidi i: S. Omanović, *Contumacia*, Bihać, 2002.

¹⁰¹ Član 183 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁰² Član 303 st. 2 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

Odredbama člana 113 stav 1 i 2 Ustava Republike Srpske, između ostalog, propisano je da se protiv pojedinačnih akata sudova može izjaviti žalba nadležnom organu, a da se zakonom, izuzetno, može isključiti žalba, ako je na drugi način obezbijedena zaštita prava i zakonitosti. Smatramo da se u konkretnom primjeru ne bi moglo uzeti da je prijedlogom za povraćaj u pređašnje stanje stranci obezbijedena zaštita prava i zakonitosti jer se ovaj prijedlog podnosi samo iz određenih procesnih razloga (kada stranka propusti ročište ili rok za preduzimanje neke radnje), dok stranci nije pružena mogućnost da presudu zbog propuštanja pobija zbog toga što nije bilo zakonom propisanih uslova za njeno donošenje, odnosno zbog pogrešne procjene suda o tome da li je tužbeni zahtjev očigledno neosnovan ili ne.

taj prijedlog odbijen. Zabrana izjavljivanja redovne žalbe i rigorozni uslovi za izjavljivanje prijedloga za povraćaj u pređašnje stanje su znatno otežali kontrolu zakonitosti kontumacione presude.¹⁰³ Zakonodavac je pokušao da na ovaj način prisili parnične stranke da vode postupak uz puno poštovanje procesne discipline, ali se to može uraditi samo tako da se strankama ne uskraćuje zaštita prava i zakonitosti, a mislimo da to u navedenim odredbama nije slučaj.

Presude na osnovu priznanja i na osnovu odricanja gotovo u cjelini odgovaraju odredbama ranijih propisa.¹⁰⁴ U pogledu pravila koja se odnose na dopunsku presudu učinjene su određene korekcije.¹⁰⁵ Novina je u tome što se predviđa donošenje dopunske presude samo u slučaju kada je sud propustio da odluči o dijelu zahtjeva ili o svim zahtjevima o kojima je morao odlučiti, a o kojima je već raspravio.¹⁰⁶ Ukoliko stranka traži da sud donese dopunsku presudu o dijelu zahtjeva o kome sud nije raspravio, donijeće se rješenje kojim se odbija prijedlog za donošenje ove presude.¹⁰⁷ Novost je i u tome što je rok kojim stranka predlaže donošenje dopunske presude sa 15 produžen na 30 dana. Što se tiče ispravljanja presude učinjen je korak naprijed u odnosu na ranije zakone i dopušteno je da pogreške u imenima i brojevima, kao i očigledne pogreške u pisanju i računanju, nedostatke u obliku i nesaglasnost prepisa presude sa izvornikom ispravi sud u svako doba.¹⁰⁸

5. Pravni lijekovi

Opšti javni interesi i subjektivni interesi stranaka i ostalih lica na koje se odnose sudske odluke traže da se ostvare procesne mogućnosti za uklanjanje odluka koje vrijeđaju prava građana, pa time posredno dovode u pitanje i ostvarenje objektivnog pravnog poretka. Ovom zadatku služi institucija pravnih lijekova.¹⁰⁹ Pravo na pravni lijek je ustavno pravo, priznato i zagarantovano strankama o čijim je pravima i obavezama

---

¹⁰³ Uporediti : R. Račić, Redovni pravni lijekovi protiv presude zbog popuštanja, *Pravni savjetnik*, br. 9/04, str. 42.

¹⁰⁴ O tome: M. Živanović, Presuda na osnovu priznanja i Presuda na osnovu odricanja, op. cit., str. 78-92; Lj. Mandić, Presuda na osnovu odricanja, *Pravni život*, br. 12/01, str. 189-197.

¹⁰⁵ O dopunskoj presudi v. M. Živanović, *Dopunska presuda*, op.cit., str. 93-100.

¹⁰⁶ Član 192 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁰⁷ Z. Kulenović, S. Mikulić, S. Milišić-Veličkovski, J. Stanišić i D. Vučina, op.cit., str. 340.

¹⁰⁸ Član 195 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁰⁹ M. Živanović, *Sistem pravnih lekova u Republici Srpskoj*, op. cit. str. 97-100.

odlučivano u postupku pred sudom. Ovo pravo, kao ustavni princip, ugrađeno je i razrađeno kroz pravila o pravnim lijekovima.¹¹⁰

Postupak po pravnim lijekovima sadrži odredbe o redovnim¹¹¹ i vanrednim pravnim lijekovima.¹¹² Osnovna razlika između njih je u tome što se redovni pravni lijekovi izjavljuju protiv nepravosnažne odluke, a vanredni pravni lijekovi protiv pravosnažne odluke. Redovni pravni lijek je žalba protiv presude i žalba protiv rješenja. Žalba kao redovan pravni lijek se može izjaviti samo protiv prvostepene odluke i ima osobine dvostranog, devolutivnog i suspenzivnog pravnog lijeka.¹¹³ Odredbe o redovnim pravnim lijekovima su pretrpjele određene izmjene zahvaljujući činjenici da se novo zakonodavstvo iz ove oblasti zasniva prvenstveno na raspravnom načelu. Te izmjene se odnose na bitne elemente žalbe, mogućnost izjavljivanja novih činjenica u žalbi samo pod određenim uslovima, nemogućnost isticanja prigovora zastare i kompenzacije u žalbi ako nisu isticani u postupku, afirmaciju rasprave pred drugostepenim sudom, granice ispitivanja prvostepene presude i restriktivnu mogućnost ukidanja ovih presuda. Žalba se podnosi u roku od 30 dana od dana donošenja presude,¹¹⁴ odnosno, ako se presuda dostavlja u skladu sa odredbama ovog zakona o dostavljanju, u roku od 30 dana nakon dostavljanja prepisa presude. U mjeničnim i čekovnim sporovima ovaj rok iznosi 15 dana, a isti je rok za žalbu i protiv odluka donesenih u parnicama iz radnih odnosa, u parnicama zbog smetanja posjeda i u sporovima male vrijednosti. Nije nam poznato koji su razlozi rukovodili zakonodavca da produži ove rokove, ako je koncepcija zakona takva da se prevashodno teži efikasnosti i ekonomičnosti postupka, pa su navedene odredbe o rokovima za žalbu, na neki način, u koliziji sa ostalim odredbama zakona.

Novi zakoni proširuju pojam potpune žalbe i ona mora da sadrži: označenje presude protiv koje sa izjavljuje žalba, izjavu da se presuda pobija u cjelini ili u određenom dijelu, razlog žalbe i potpis podnosioca žalbe.¹¹⁵

Bitna novina je sada i u tome što više nema apsolutno bitnih povreda parničnog postupka.¹¹⁶ Postoje samo relativne povrede, odnosno kao razlog

---

¹¹⁰ G. Stanković, Građansko procesno pravo, Niš, 1998, str. 422.

¹¹¹ Članovi 203-236 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹¹² Članovi 237-267 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹¹³ O žalbi po ranijim propisima opširno: V. Boranijašević, Žalba protiv presude, Pravni život, br. 12/01, str. 199-208.

¹¹⁴ Moramo konstatovati da se ovdje miješaju termini donošenja i dostavljanja presude, koji su različiti. Jasno je da se presuda donosi i izrađuje ranije, a dostavlja onda kada je to strankama saopšteno. Zato se može govoriti samo o dostavljanju presude, a ne i o njenom "donošenju". O tome: R. Račić, Presuda u novom Zakonu o parničnom postupku... str. 157; E. Zečević, op. cit., str. 182.

¹¹⁵ Član 205 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

Raniji zakoni su predviđali samo označenje presude i potpis žalioca.

pobijanja su predviđene samo one povrede procesnih pravila koje su uticale ili mogle uticati na donošenje zakonite i pravilne presude.¹¹⁷ Ovo će sigurno donijeti pozitivne efekte, jer drugostepeni sud po službenoj dužnosti mora da pazi samo na stranačku sposobnost i zastupanje, a na ostale povrede samo ako se na njih ukaže u žalbi.¹¹⁸

Zakoni donosi značajne novine u pogledu postupka pred drugostepenim sudom.¹¹⁹ Ovaj sud odlučuje o žalbi na sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave. Prema tome, pomenutom odredbom se afirmiše glavna rasprava pred drugostepenim sudom.¹²⁰ Sigurno je da bi se primjenom ove odredbe trebao smanjiti broj ukinutih presuda, a to će uticati na smanjenje broja predmeta pred prvostepenim sudovima.¹²¹ Novo zakonsko rješenje, prema kome će drugostepeni sud preinačiti pobijanu presudu¹²² ako je nakon održane rasprave na osnovu novih dokaza utvrdio drugačije činjenično stanje, i zbog postojanja većine povreda odredaba parničnog postupka koje su relativizirane, rezultat je bitno drukčije funkcije ovog suda koji utvrđene nedostatke suđenja u prvostepenoj presudi treba da sam otkloni i donese novu zakonitu i pravilnu presudu. Na taj način treba da se prevaziđe ranija praksa višestrukog ukidanja presuda zbog pogrešno ili nepotpuno utvrđenog činjeničnog stanja ili zbog bitnih povreda odredaba parničnog postupka, čime su najviše trpjele same stranke.¹²³ Naravno, sam proces primjene zakona će najbolje pokazati da li ovako projektovani drugostepeni postupak zaista ostvaruje ciljeve zbog kojih je reformisan na ovaj način. Mogućnosti ukidanja prvostepene presude su veoma sužene.

---

¹¹⁶ Vidi: R. Račić, Procesne povrede odredaba parničnog postupka, Pravni savjetnik, br. 7-8/04, str. 31-37.

¹¹⁷ Član 209 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹¹⁸ Član 221 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

O granicama ispitivanja prvostepene presude šire: S. Mulabdić, Granice ispitivanja prvostepene presude, ZIPS, br. 1012/1013/04, str. 13-17.

¹¹⁹ Član 217 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹²⁰ Prema ranijem zakonodavstvu zasnovanom na načelu materijalne istine, drugostepeni sud je zakazivao raspravu samo u slučaju kada je našao da je radi pravilnog utvrđenja činjeničnog stanja potrebno pred tim sudom ponovo izvesti već izvedene dokaze. U tom slučaju taj sud je imao ovlašćenja da drukčijom ocjenom već izvedenih dokaza drugačije cijeni, u odnosu na prvostepeni sud, i činjenična utvrđenja na osnovu tih dokaza. Pred tim sudom se na raspravi nisu mogle utvrđivati nove činjenice iznesene u žalbi, a ni izvoditi novi dokazi koji su u žalbi predloženi. Sada se afirmiše novi koncept rasprave pred drugostepenim sudom i propisuje da će ovaj sud zakazati raspravu kada ocijeni da je radi pravilnog utvrđenja činjeničnog stanja potrebno pred tim sudom utvrditi nove činjenice ili izvesti nove dokaze, ili ponovo izvesti već predložene dokaze, kao i kada ocijeni da je zbog povrede odredaba parničnog postupka u prvostepenom postupku potrebno održati raspravu.

¹²¹ O raspravi pred drugostepenim sudom šire: J. Stanišić, Rasprava pred drugostepenim sudom, Pravna riječ, br. 8/06, str. 283-306.

¹²² Po svojoj suštini preinačenje predstavlja ukidanje presude i istovremeno donošenje drugačije meritorne presude.

¹²³ S. Mulabdić, Preinačenje presude, Pravni savjetnik, br. 4/04, str. 49.

Propisano je da drugostepeni sud u samo četiri slučaja može ukinuti prvostepenu presudu i predmet vratiti istom sudu radi održavanja nove glavne rasprave. Radi se o sljedećim slučajevima:

- ako je protivno odredbama ovog zakona sud donio presudu na osnovu priznanja ili presudu na osnovu odricanja,
- ako kojoj stranci nezakonitim postupanjem, a naročito propuštanjem dostavljanja nije data mogućnost da raspravlja pred sudom, a to je postupanje bilo od uticaja na donošenje zakonite i pravilne presude,
- ako je sud donio presudu bez glavne rasprave i
- ako je presudu donio sudija koji se po zakonu mora izuzeti.¹²⁴

Zakonodavac je propisao ove odredbe imajući u vidu dosadašnju praksu u kojoj je dolazilo do ukidanja velikog broja presuda i vraćanja predmeta prvostepenim sudovima na ponovno suđenje. Smanjena ovlašćenja za ukidanje presuda trebaju dovesti do toga da cjelokupni postupak pružanja pravne zaštite postane mnogo efikasniji. Sada većinu utvrđenih povreda odredaba parničnog postupka treba da otkloni sud koji postupa po pravnom lijeku (u sjednici vijeća ili na osnovu održane rasprave) tako da se pobijana presuda neće ukidati, što je u interesu efikasnog pravosuđa i stranaka. U slučajevima u kojima mora doći do ukidanja presude zbog utvrđenih najtežih povreda odredaba parničnog postupka, može se konstatovati da je takva odluka u službi ostvarenja načela zakonitosti.¹²⁵

Korjenite izmjene postoje kod odredaba kojima se regulišu vanredni pravni lijekovi. One se ogledaju u propisivanju dva vanredna pravna lijeka i to revizije i ponavljanja postupka. Nema više zahtjeva za zaštitu zakonitosti, koji u dosadašnjoj praksi nije imao adekvatnu primjenu. To je sasvim logično, jer su znatno izmijenjeni društveno-ekonomski odnosi i sada je u postupku naglašen građanskopravni interes. Nesumnjivo je da u sadašnjem stepenu demokratije nema potrebe da se u odnose između stranaka miješa država putem javnog tužioca i ovo rješenje je sasvim razumljivo.¹²⁶

Revizija je vanredni pravni lijek koji nema suspenzivno dejstvo. Može se izjaviti protiv presude donesene u drugostepenom postupku ili

---

¹²⁴ Član 227 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

Poređenja radi, u Zakonu o parničnom postupku Brčko Distrikta BiH ne postoji mogućnost ukidanja prvostepene presude, već apelacioni sud ima obavezu da predmet sam riješi u svakom slučaju, bez obzira o kojim se povredama parničnog postupka radi.

¹²⁵ Vidi: S. Mulabdić, Ukidanje presude, Pravni savjetnik, br. 11/04, str. 13.

O revizionim ovlašćenjima drugostepenog suda u Republici Srbiji v. N. Petrušić, Revizionna ovlašćenja drugostepenog suda u novom parničnom procesnom sistemu Republike Srbije, Pravni život, br. 12/05, str. 59-74.

¹²⁶ Ovaj pravni lijek je kod nas bio prihvaćen iz sovjetskog prava i predstavljao je suprotnost demokratskom uređenju u pravnoj državi.

rješenja drugostepenog suda kojim se postupak pravosnažno zaršava. Rok za podnošenje revizije je 30 dana i teče od dana dostavljanja drugostepene presude strankama.¹²⁷ Revizija je bitno izmijenjena u odnosu na ranije odredbe. Ona nije dozvoljena ako vrijednost pobijanog dijela pravosnažne presude ne prelazi 10.000 KM.¹²⁸ Međutim, izuzetno vrhovni sudovi mogu dozvoliti reviziju u svim predmetima, ako ocijene da bi odlučivanje po reviziji bilo od značaja za primjenu prava u drugim slučajevima.¹²⁹ Mislimo da će ta odredba nepotrebno opteretiti ove sudove zbog toga što će stranke, često i bez posebnog razloga, koristiti navedenu mogućnost, a sudovi će imati obavezu da svaku reviziju prouče i da utvrde da li je dozvoljena ili ne. Dakle, sada su u pogledu revizije napušteni principi negativne i pozitivne enumeracije, a zakonodavac se opredijelio za generalni pristup, uslovljavajući dozvoljenost revizije imovinskim cenzusom, a izuzetno, u navedenim slučajevima, ona se može odobriti i mimo ovog cenzusa, kada to procijene vrhovni sudovi entiteta. Zadržano je rješenje iz ranijih zakona prema kome revizijski sud odlučuje o reviziji isključivo u sjednici vijeća. Bitno drugačija funkcija drugostepenog suda kao konačne činjenične instance, ne samo u slučaju kada potvrdi pobijanu presudu već i kada nakon održane rasprave utvrdi drugačije činjenično stanje i preinači pobijanu presudu, dovela je i do širih ovlašćenja revizijskog suda za preinačenje pobijane presude.¹³⁰

Vidljivo je da novi zakoni više ne prave izuzetke za određene vrste sporova, kao što su sporovi o izdržavanju i naknadi štete za izgubljeno izdržavanje zbog smrti davaoca izdržavanja, sporovi iz radnih odnosa, sporovi iz autorskog prava, sporovi iz prava industrijske svojine i sporovi radi diskriminacije na jedinstvenom tržištu, u kojima je ranije revizija uvijek bila dozvoljena bez obzira na vrijednost spora.

Što se tiče ponavljanja postupka, sada se ono može tražiti samo iz šest razloga, umjesto dosadašnjih devet.¹³¹ ¹³² Novina je da o prijedlogu za ponavljanje postupka sada odlučuje drugostepeni sud i to sudija pojedinac koji nije učestvovao u donošenju ranije drugostepene odluke.¹³³ Na ovaj

¹²⁷ Član 237 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹²⁸ Član 237 stav 2 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹²⁹ Član 237 stav 3 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹³⁰ O reviziji u Republici Srbiji v. A: Radovanov, Revizija po Zakonu o parničnom postupku iz 2004. godine, u Budvanski pravnički dani, Aktuelna pitanja savremenog zakonodavstva, Beograd, 2007, str.193-211.

¹³¹ Ranije tačke 4 i 5 člana 421 su spojene u jednu tačku, a dvije tačke – 7. i 8. su izostavljene.

¹³² O ponavljanju parničnog postupka zbog novih činjenica i novih dokaza u Republici Srbiji v. N. Bodiroga, Ponavljanje parničnog postupka zbog novih činjenica i novih dokaza, Pravni život, br. 12/06, str. 165-177.

¹³³ Član 258 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

način bi trebalo da se obezbjedi veći stepen objektivnosti prilikom donošenja odluke povodom ovog prijedloga. U slučaju da drugostepeni sud dozvoli ponavljanje i ukine odluku u ponovnom postupku pred prvostepenim sudom ne može postupati sudija koji je odlučivao u prijašnjem postupku.¹³⁴

6. Sudske mjere obezbjeđenja

Odredbe o sudskim mjerama obezbjeđenja, kojima se reguliše postupak obezbjeđenja, sredstva obezbjeđenja i pretpostavke za njihovu primjenu su potpuno nove. Do sada je ova materija bila regulisana u zakonima o izvršnom postupku, a sada je prebačena u ove zakone. Do takvog rješenja, koje smatramo logičnim, došlo se zbog toga što se imalo u vidu da izvršni sud, u principu, treba da provodi samo prinudni postupak izvršenja obaveza koje su naložene izvršnim ispravama. Novi zakoni ne predviđaju založno pravo na nepokretnosti i prethodne mjere, već samo govore o mjerama obezbjeđenja koje se mogu odrediti ako predlagač učini vjerovatnim postojanje potraživanja ili prava i ako postoji opasnost da bi bez takve mjere protivnik obezbjeđenja mogao spriječiti ili znatno otežati ostvarivanje potraživanja, posebno time što će svoju imovinu otuđiti, prikriti, opteretiti ili na drugi način sa njom raspolagati odnosno promijeniti postojeće stanje ili na neki drugi način štetno uticati na prava predlagača obezbjeđenja.¹³⁵ Mjere obezbjeđenja omogućavaju fleksibilnije postupanje sudova i prilagođene su vrsti potraživanja i prirodi obezbjeđenja. Ove mjere mogu se predložiti u svim stadijima parničnog postupka, kao i prije nego što je ovaj postupak pokrenut, a isto tako i nakon njegovog završetka, a sve dok izvršenje ne bude provedeno. Mjere obezbjeđenja može predložiti samo aktivna strana, dakle tužitelj.¹³⁶ One se mogu odrediti i po službenoj dužnosti.¹³⁷ Rješenje o određivanju mjere obezbjeđenja ima učinak rješenja o izvršenju, pa zbog toga posebno rješenje u ovom pravcu nije ni potrebno. U rješenju kojim se ta mjera donosi sud određuje i vrijeme njenog trajanja. Mjere obezbjeđenja provodi sud koji bi bio nadležan i za provedbu izvršenja pravomoćnih presuda.¹³⁸

---

¹³⁴ Član 264 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹³⁵ Član 269 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹³⁶ Z. Kulenović, S. Mikulić, S. Milišić-Veličkovski, J. Stanišić i D. Vučina, op. cit., str. 457.

¹³⁷ Član 279 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹³⁸ Član 290 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

7. Punomoćnici

U okviru opštih odredbi razmatraćemo one kojima su regulisani punomoćnici u parničnom postupku. Novo parnično procesno zakonodavstvo u ovom pogledu donosi određene izmjene. Pošto se poslovno i parnično sposobnim strankama priznaje i postulaciona sposobnost, koja se ogleda u tome da mogu same preduzimati radnje u postupku, ostavljeno im je na volju da lično preduzimaju parnične radnje ili pak da za to angažuju punomoćnika, koji će ih preduzimati u njihovo ime.¹³⁹ U zakonima više nema opštih odredaba o tome ko može biti punomoćnik, već zakonodavac taksativno određuje koja to lica mogu biti.¹⁴⁰ Novost je i da je sužen krug lica koja mogu biti punomoćnici. Propisano je da punomoćnik može biti advokat, advokatsko društvo ili zaposleni kod službe za besplatnu pravnu pomoć, kao i, za pravna lica zaposleni kod tog pravnog lica, a za fizička lica bračni odnosno, vanbračni drug stranke ili srodnik stranke po krvi ili po tazbini.¹⁴¹ ¹⁴² Krupna novina se ogleda u tome da punomoćnik može biti advokatsko društvo. Imajući u vidu da ova društva imaju svojstvo pravnog lica, kod nas se prvi put uvodi mogućnost da i pravno lice može biti punomoćnik u parničnom postupku. Smatramo da je to korisno i racionalno rješenje, pogotovo što se ova novela odnosi samo na određena pravna lica koja strankama mogu pružiti svu potrebnu stručnu pomoć u zastupanju. Kao što je navedeno, punomoćnici pravnih lica mogu biti i lica zaposlena kod tog pravnog lica,¹⁴³ ali i advokati i advokatska društva. Kada su u pitanju srodnici parničnih stranaka kao punomoćnici,¹⁴⁴ broj ovih lica je veoma sužen, a to će doprinijeti efikasnijem vođenju parnice. Voljeli bismo da su ova zakonska rješenja samo prelazna etapa ka uvođenju instituta obaveznog zastupanja stranaka od strane profesionalnih punomoćnika – advokata i advokatskih društava u sistem našeg procesnog prava, što bi sigurno

---

¹³⁹ Član 300 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁴⁰ Ovo pokazuje da se zakonodavac u ovom dijelu oslonio na odredbe o zastupnicima i opštim uslovima za zastupanje.

¹⁴¹ Član 301 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁴² Interesantno je rješenje iz slovenačkog Zakona o parničnom postupku prema kome u postupku pred okružnim i višim sudovima, te Vrhovnim sudom Republike Slovenije (kada se ne radi o vanrednim pravnim lijekovima) stranka još uvijek može nastupati sama, iako nema pravnog obrazovanja, ali ako bira punomoćnika pred okružnim i višim sudom to može biti samo advokat ili lice sa pravosudnim ispitom (član 86.), a za postupak po vanrednim pravnim lijekovima obavezno je zastupanje od strane advokata (član 87.), osim ako stranka sama ima položen pravosudni ispit.

¹⁴³ Za ova lica se ne traže posebne stručne kvalifikacije, kao što je to bilo nekada.

¹⁴⁴ I za ova lica se ne traži da budu stručno osposobljena za zastupanje.

obezbjedilo strankama mnogo veće garancije za realizaciju njihovih interesa.¹⁴⁵

8. Posebni postupci

Od posebnih postupaka uređen je postupak u parnicama iz radnih odnosa,¹⁴⁶ postupak u parnicama zbog smetanja posjeda,¹⁴⁷ postupak u sporovima male vrijednosti¹⁴⁸ i postupak pred izbranim sudom.¹⁴⁹

Postupak u parnicama iz radnih odnosa je poseban parnični postupak čija pravila ne odstupaju mnogo od pravila redovnog postupka. To odstupanje se odnosi na prioritet u rješavanju ovih sporova¹⁵⁰ u odnosu na ostale sporove koji se rješavaju po opštim pravilima u redovnom postupku, te dužinu zakonskih i sudskih rokova. Postupak u parnicama zbog smetanja posjeda je takođe hitan, a i kraći su rokovi za izvršenje procesnih radnji. Ovdje su materijalnim pravom propisani posebni prekluzivni rokovi (subjektivni i objektivni) za podnošenje tužbe, a ovaj zakon propisuje i poseban prekluzivni rok u kome se u izvršnom postupku može tražiti izvršenje rješenja kojim se tuženom po tužbi za smetanje posjeda nalaže izvršenje određene radnje. Taj rok iznosi 60 dana od protoka roka koji je rješenjem o smetanju posjeda određen za izvršenje te radnje.¹⁵¹ I u postupku u sporovima male vrijednosti se primjenjuju izvjesna pravila koja odstupaju od redovne procedure. Radi se o posebnom sumarnom postupku u kome su mnoge procesne radnje reducirane zbog interesa ekonomičnosti. Sporovi male vrijednosti, u smislu odredaba ovih zakona, su sporovi u kojima se tužbeni zahtjev odnosi na potraživanje u novcu koji ne prelazi iznos od 3.000 KM.¹⁵² Ovim sporovima se ne smatraju sporovi o nekretninama, sporovi iz radnih odnosa i sporovi zbog smetanja posjeda.¹⁵³ To je sasvim razumljivo, jer su za sporove iz radnih odnosa i sporove zbog smetanja posjeda predviđena specifična pravila postupka, dok se sporovi o nekretninama ne bi mogli smatrati ovakvom vrstom sporova s obzirom na njihovu vrijednost. U pogledu postupka pred izbranim sudom, znatnijih novina u odnosu na ranije

---

¹⁴⁵ Slično i: Z. Kulenović, S. Mikulić, S. Milišić-Veličkovski, J. Stanišić i D. Vučina, op. cit., str. 497.

¹⁴⁶ Članovi 419-422 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁴⁷ Članovi 423-427 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁴⁸ Članovi 428-433 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁴⁹ Članovi 434-453 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁵⁰ Ovo je zbog toga što se u ovim parnicama raspravlja o egzistencijalnim pravima stranaka.

¹⁵¹ Član 427 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁵² Član 429 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁵³ Član 430 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

propise nema. Stranke se mogu sporazumjeti da rješavanje spora povjere ovom sudu, osim ako se radi o zahtjevu koji je protivan prinudnim propisima, koji obavezuju stranke na njihovo striktno poštivanje.¹⁵⁴ Poznato je da je podjela izbranih sudova (arbitraža) prema načinu njihovog organizovanja na povremene ili ad hoc i stalne. Presuda izbranog suda može se poništiti po tužbi stranke pred redovnim sudom. Za rješavanje po tužbi nadležan je sud koji bi bio nadležan za rješavanje ovog spora u prvom stepenu da nije sklopljen ugovor o izbranom sudu.¹⁵⁵

9. Prelazne i završne odredbe

U prelaznim i završnim odredbama predviđene su različite situacije u kojima se primjenjuju novi propisi. Zakoni su prihvatili moderno shvatanje o trenutnom dejstvu novog procesnog zakona u parnicama koje su u toku. Izričito je regulisano da će se u slučaju, ako je prije stupanja na snagu ovih zakona započet postupak pred prvostepenim sudom, dalji postupak sprovesti po odredbama tih zakona.¹⁵⁶ Propisano je i da će se, ako po stupanju na snagu ovih zakona bude ukinuta prvostepena odluka, dalji postupak sprovesti po tim zakonima.¹⁵⁷ Ova rješenja motivisana su željom da se i stari predmeti, koji imaju prioritet, rade po novim propisima, što će sigurno doprinijeti njihovom bržem rješavanju. Jedini slučaj primjene starih zakona postoji ako je prije stupanja na snagu novih zakona donijeta prvostepena odluka kojom se postupak pred prvostepenim sudom završava.¹⁵⁸ Prema tome, radi se ne samo o praktičnim, nego i o jedino mogućim rješenjima.

10. Zaključak

Nesumnjivo je da je trebalo učiniti sve da se reformom parničnog postupka u Bosni i Hercegovini postigne što veća efikasnost, pojednostavljenje i ubrzanje sistema pružanja pravne zaštite, uz osiguranje i poštovanje osnovnih procesnih garancija. U namjeri ostvarenja ovih ciljeva, zakonodavac je učinio niz raznovrsnih intervencija u odnosu na ranije

---

¹⁵⁴ Član 434 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁵⁵ Član 450 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁵⁶ Član 454 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁵⁷ Član 456 stav 3 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

¹⁵⁸ Član 456 stav 1 ZPP RS i ZPP Federacije BiH.

propise, posebno na području procesnih načela. Mnoga rješenja u novim zakonima su potpuno nova, dok su pojedina nekritički preuzeta iz anglosaksonskog pravnog sistema. Tu prije svega mislimo na strogo ograničavanje suda na one dokaze koje stranke ponude. Ipak, smatramo da novi propisi, zasnovani na radikalno izmijenjenom konceptu, sadrže i dosta prihvatljivih novina, pogotovo onih koje su u funkciji veće efikasnosti postupanja, ali da zbog preopterećenosti sudova njihove prednosti još nisu došle do punog izražaja. Prevazilaženje normativnih prepreka u ostvarivanju neophodne brzine postupanja bio je, inače, glavni cilj reforme civilne procedure. Nakon početnih teškoća, koje su u ovakvim situacijama neminovne, vjerujemo da će protekom vremena stanje u ovoj oblasti biti sve bolje i da će, kada i sudska praksa da odgovore na mnoga sporna pitanja, prava vrijednost ovih zakona doći do punog izražaja.

